

Jan Mazur *OSPPE*

**PROJEKT EKONOMII HUMANISTYCZNEJ
– NA KANWIE BIOGRAMU: LEBRET LOUIS JOSEPH OP
(1897-1966)***

Louis Joseph Lebet, dominikanin, urodził się 26 czerwca 1897 roku w miejscowości Le Minihic-sur-Rance (Ille-et-Vilaine) w Bretanii, zmarł zaś 20 lipca 1966 w Paryżu. Powszechnie znany jest jako duszpasterz marynarzy i rybaków, oraz jako przedstawiciel reformistycznego kierunku katolickiej nauki społecznej zainicjowanego przez Szkołę Reformy Społecznej Fryderyka Le Play'a oraz Szkołę Nauk Społecznych ks. Henryka de Tourvill'a, krzewiciel ekonomii humanistycznej, inicjator i główny założyciel ośrodka «Économie et Humanisme», promującego reformy społeczne oparte na programach badawczych i wysiłkach formacyjnych dla „powszechnego awansu ludzkości”¹

1. Życie i działalność

Dzieciństwo spędził w środowisku rybaków; jego ojciec był majstrem, stolarzem w marynarce wojennej. Maturę zdał z wyróżnieniem

*Tekst artykułu jest znowelizowaną wersją hasła opracowanego dla *Encyklopedii Katolickiej* KUL.

¹ Biogram został opracowany w oparciu o następującą literaturę: De Riedmatten, *Le Père Lebet, Économie et Humanisme*, 1967; F. Halley, *Le Père Lebet, Économie au service des hommes*, Paris 1968; L. Garreau, *Louis-Joseph Lebet, 1897-1966. Un homme traqué*, Villeurbanne, Éditions Goliath, 1977; E. Poulat, *Le Père Lebet et le catholicisme social*, „Cahiers des Amis du Père Lebet” nr 5, mars 1983; J. Majka, *Katolicka nauka społeczna. Studium historyczno-doktrynalne*, Rzym 1986, ss. 311-315; M. O'Driscoll, *La spiritualité de L. J. Lebet*, „Cahiers des Amis du Père Lebet” nr 9, mars 1990; P. Houée, *Louis Joseph Lebet. Un éveilleur d'humanité*, Paris, Éditions de l'Atelier, 1997; K. Domagalski, *Pionierzy katolickiej nauki społecznej*, wyd. Apostolicum, Ząbki 2000, ss. 173-188.

1914 roku w Kolegium w Saint-Malo. Zamierzał kontynuować naukę w Szkole Morskiej w Saint-Brieuc, ale na skutek wybuchu I wojny światowej wstąpił jako ochotnik do marynarki wojennej, gdzie niemal od razu został oficerem manewrowym na kontrtorpedowcu „Bouclier”. Szybko awansował na instruktora szkolenia kadry oficerskiej. W 1920 roku został dyrektorem żeglugi portu w Bejrucie, by niebawem podjąć obowiązki instruktora w Szkole Morskiej i pracę II oficera zwiadowczego na statku „Arras” za co został udekorowany Legią Honorową w stopniu kawalera. Podczas pobytu w Bejrucie podjął decyzję o wstąpieniu do dominikanów (powołanie budziło się przez okres 4 lat), wybierając prowincję w Angers, gdzie w 1923 roku rozpoczął nowicjat. Na skutek trudności stwarzanych zakonem we Francji przez ówczesne władze republikańskie, studiował filozofię i teologię w Holandii (Rijkholt k. Maëstricht), dokąd przeniesiono dominikański dom studiów. Po okresie formacji seminaryjnej powrócił do rodzinnej Bretanii i już jako père Lebret podjął działalność społeczną wrażliwą na miłosierdzie chrześcijańskie, wskazując na praktyczne i teoretyczne podstawy ekonomii humanistycznej, aby w tym duchu zmagać się do końca życia o reformy strukturalne.

Od 1932 roku aż do wybuchu II wojny światowej rozwinął szeroko zakrojoną działalność społeczną wśród ludzi morza, zakładając organizacje: Chrześcijańską Młodzież Morza (Jeunesse Maritime Chrétienne – JMC), Francuską Federację Związków Zawodowych Rybackich oraz Sekretariat do Spraw Socjalnych Ludzi Morza. Powołał do życia także czasopismo „Voix du Marin” (Głos Marynarza), będące po części organem związkowym marynarzy, animującym ich działalność m. in. na rzecz polityki protekcjonizmu, stojącej na straży interesów drobnych rzemieślników rybackich. W 1939 roku został powołany do wojska w sztabie Sił Morskich, pełniąc w okresie okupacji (1940-1944) kolejno funkcje: eksperta do spraw ekonomicznych w Ministerstwie Marynarki Handlowej oraz sekretarza generalnego, a z czasem dyrektora Biura Studiów Unii Rybaków Śródziemnomorskich.

Na terenie nieokupowanej Francji w Lyonie 1941 roku utworzył wraz z François Perroux, René Moreux, Jean M. Gatheron, Gustave Thibon, Edmund Lauthère i Alexandre Dubois stowarzyszenie «Économie et Humanisme», które stało się odzwierciedleniem całej jego społecznej aktywności, służąc promocji „ekonomii o ludzkiej twarzy”. Ideowy kierunek, także metody działania i program stowarzyszenia zawierał nie tyle sam statut, co opublikowany w rok później specjalny manifest (*Manifeste d'Économie et Humanisme*), którego autorzy przyjęli personalistyczno-wspólnotową koncepcję człowieka i społeczeństwa, proponując wspólno-

towy ustrój gospodarczy (*économie communautaire*).

Po wojnie podjął prace naukowo-badawcze w dziedzinie rybołówstwa, a także rozwoju ekonomicznego krajów Trzeciego Świata, udając się w liczne podróże, m.in. do Brazylii, gdzie utworzył SAGMACS – «Société d'Analyses Graphiques et Mécanographiques Appliquées aux Complexes Sociaux», aby realizować cele założonych przez siebie ośrodków: «Économie et Humanisme» oraz «Institut de Recherche et de Formation en vue du Développement Harmonisé» – IRFED, który powstał w 1958 roku jako centrum badań i formacji, rekrutujące specjalistów w dziedzinie ekonomii dla Ameryki Łacińskiej, Afryki, Środkowego i Dalekiego Wschodu. Szczególnego znaczenia nabrały jego wyjazdy w latach 1945-1951 do Belgii, Luksemburga, Niemiec, Szwajcarii i Danii, gdzie uczestniczył w wielu programach badawczych, dokonując analiz dotyczących np. Ruchu Europejskiego (*Mouvement Européen*). W 1961 roku założył istniejący do dziś periodyk „Développement et Civilisation”

Był ekspertem na Soborze Watykańskim II. Prowadził wykłady w Papieskiej Akademii Nauk, uczestniczył w pracach Papieskiej Komisji Zaludnienia i Regulacji Urodzin. Jego analizy znalazły wyraźny odźwięk w encyklikach *Mater et magistra* Jana XXIII i *Populorum progressio* Pawła VI, uznającego ten dokument za wyraz hołdu złożonego pamięci Lebreta.

W latach 1964-1965 pełnił funkcję konsultanta gubernatora i doradcy rządowego w Senegalu celem opracowania planu rozwoju w tym kraju. Z ramienia organizacji CORDIPLAN (Urząd Koordynacji i Planowania przy Prezydencie Republiki) udał się do Wenezueli. Jego rady zasięgano przy opracowywaniu planu rozwoju gospodarczego w Rwandzie. W 1966 roku brał udział w Konferencji FAO jako przedstawiciel ONZ. Uczestniczył w pracach nad utworzeniem Sekretariatu do Spraw Przesztrzegania Zasad Sprawiedliwości i Spraw Rozwoju w Europie.

2. Dorobek myślowy

Motyw przewodni myśli społecznej Lebreta, zawartej w ok. 50. pozycjach książkowych, 200. artykułach oraz wielu innych pismach (np. broszurach, pamiętnikach czy raportach) stanowi miłosierdzie chrześcijańskie. Ono też jest ostatecznym wytłumaczeniem jego aktywności społecznej, co znalazło swój wyraz głównie w stowarzyszeniu «Économie et Humanisme», wydającemu również czasopismo o tej samej nazwie. Myślenie w kategoriach miłosierdzia chrześcijańskiego nie ograniczało się do jakiegoś paternalizmu czy do świadczenia jałmużny, lecz było auten-

tycznym współczuciem, wskazującym na konieczność walki o sprawiedliwość społeczną i wyzwolenie człowieka z nędzy i ponizenia.

Główne prace Lebreta: *Mystique d'un monde nouveau* (Lyon 1941, 1944²), *Principes pour l'action* (Paris-L'Arbresle 1946, 1947²), *De l'efficacité politique du chrétien* (Paris 1947), *Action, marche vers Dieu* (Paris 1949), *Montée humaine* (Paris 1951), *Civilisation* (Paris 1953), *Appels au Seigneur* (Paris 1955), *Dimensions de la charité* (Paris 1958), *Suicide ou survie de l'Occident* (Paris 1958), *Manifeste pour une civilisation solidaire* (Caluire 1959), *Le Drame du siècle. Misère, sous-développement, inconscience, espoir* (Paris 1960), *Dynamique concrète du développement* (Paris 1961), *Pour une civilisation solidaire* (Paris 1963), *Développement = révolution solidaire* (Paris 1967) – prezentujące rodzaj filozofii społecznej, zawierają inspirowane Ewangelią rozważania na temat cywilizacji i postępu ludzkości w skali międzynarodowej, wskazując na konieczność przezwyciężenia zacofania ekonomicznego krajów pogrążonych w niedorozwoju²

Bogata twórczość Lebreta należąca do myśli społecznej Kościoła uwydatnia konieczność przestrzegania zasad społeczno-moralnych, wśród których dominantę zdaje się stanowić stwierdzenie, iż „ekonomią ludzką powinna kierować dobroć człowieka” co zakłada respektowanie hierarchii potrzeb ludzkich, szacunek dla godności osoby, prymat tego, co stanowi rytm biologiczny ludzkiej natury wobec wymagań typu mechanicznego czy administracyjnego. Z koncepcji ekonomii humanistycznej (humanitarnej) wyprowadził pojęcie „porządku wspólnotowego” (*ordre communautaire*), opowiadając się za hipotezą „wspólnotową” społeczeństwa. Jego wizja „ekonomii wspólnotowej” stanowi organiczne dopasowanie „komórek konsumpcyjnych” (wspólnot rodzinnych), „komórek produkcji” (wspólnot przedsiębiorstwa) i „komórek podziału” (wspólnot lokalnych, gminnych lub regionalnych).

Ekonomia wspólnotowa to tylko jeden z biegunów ekonomii humanistycznej, gdyż drugim jest biegun personalistyczny (ideowo zapożyczony od Emmanuela Mouniera). W sumie stanowi ona dyscyplinę teoretyczną i praktyczną, sztukę i wiedzę przechodzenia określonej grupy społecznej z fazy mniej humanitarnej do fazy bardziej ludzkiej w rytmie możliwie najszybszym i najmniej kosztownym, uwzględniając solidarny

² Większość pozycji książkowych ukazało się nakładem ośrodka «Économie et Humanisme» oraz Éditions Ouvrières, zaś artykuły i inne wypowiedzi zostały zamieszczone w licznych czasopismach, m.in. w „Voix du Marin”, „Masses Ouvrières”, „Efficacité” „Thought” „Développement et Civilisation” a zwłaszcza w przeglądzie «Économie et Humanisme».

rozwój całej ludzkości. Spojrzenie to dalekie jest jednak od absolutyzacji roli ekonomii, gdyż na jej terenie, podobnie jak i w obszarze polityki, nie widział ostatecznie zadowalających rozwiązań. Właściwą odpowiedź usiłował znaleźć na gruncie znacznie szerszym, stawiając zagadnienie nowej cywilizacji opartej na solidarności i odpowiedzialności między warstwami społecznymi i narodami; proponował struktury zdolne do harmonizacji i arbitrażu napięć społecznych, czyli tzw. cywilizację awansu, opartą na czynnym poszanowaniu osoby ludzkiej i na uniwersalnej odnowie dobra wspólnego w łonie zhierarchizowanych wspólnot.

Cywilizacja awansu stanowi promocję zrównoważonego, trwałego i skoordynowanego postępu, który na to, by stać się prawdziwym rozwojem, nie może sprowadzać się do czystego wzrostu ekonomicznego, lecz musi uwzględniać personalistyczną prawdę o człowieku i respektować odpowiedni system wartości. Dla Lebreta ideałem cywilizacyjnym zastępującym niejako dotychczasowy ideał bogacenia się była koncepcja rozwoju organicznego i zharmonizowanego, zakładająca dla swej realizacji wstępne działania analityczne. Należą do nich: integralne badanie problemów i warunków rozwoju, rozeznanie warunków życia i potrzeb, analiza potencjalności ekonomicznej, makroanaliza struktur i koniunktur, badanie ekonomii regionalnych celem wypracowania odpowiednich założeń i planów, ukierunkowana na promocję rozwoju formacja animatorów oraz systematyczne działania interwencyjne państwa.

W wypracowaniu nowej cywilizacji dostrzegął istotną rolę chrześcijaństwa, które uważał niejako za „czwartą siłę”, zdolną przyczynić się do budowy nowego świata – solidarnego, braterskiego i opartego na ekonomii o „ludzkiej twarzy”, co z kolei wymaga determinacji, konsekwencji i wytrwałości w propagowaniu nauki społecznej Kościoła. Obecność chrześcijan w świecie musi jednak odznaczać się ewangelicznym świadectwem, postawą dialogu i służby, dzięki czemu zdolni będą wypełnić swoją powinność cywilizacyjną w duchu wiary, składającą do rozumnego, roztropnego i w pełni zaangażowanego poszukiwania królestwa Bożego i jego sprawiedliwości.

Lebret nieraz ubolewał nad egoizmem i brakiem wrażliwości chrześcijan na nędzę i niesprawiedliwość społeczną; odczuwał zawód w obliczu słabej solidarności Kościoła instytucjonalnego z ubogimi w sytuacji, gdy niektórzy marksiści bardziej przejawiali swoją aktywność na niwie problemów społecznych. Choć w niektórych punktach swojego programu z konieczności zbliżał się do marksizmu, to jednak w istotnych kwestiach zdecydowanie przeciwstawiał się tej ideologii. Niestety, nie da się ukryć faktu, iż w niektórych kręgach wciąż uważany jest za prekursor-

ra latynoamerykańskiej teologii wyzwolenia, także tych jej nurtów, które zostały zakwestionowane przez Stolicę Apostolską. Zaangażowanie Lebretha na rzecz Ameryki Łacińskiej, trwające od 1947 roku, zaowocowało wszakże powstaniem wielu organizacji, odwołujących do ideowej więzi z jego inicjatywami, dzięki czemu przyczynił się do przełamania monopolu marksistów w wysiłkach na rzecz przewyciężenia kwestii społecznej, szczególnie w sporze o kształt życia ekonomicznego.

Lebret odznaczał się głęboką wiarą chrześcijańską, dzięki której – stojąc na mocnym gruncie rodzimej (bretońskiej) tradycji katolickiej i duchowości dominikańskiej – odważnie, w duchu humanizmu transcendentnego, realizował swoje powołanie jako społecznik; pragnął, by w Kościele panowała niezbędna wolność, pozwalająca na eliminację wszelkich pozorów prawdy, zwłaszcza w dziedzinie napięć społecznych typu: tradycja – adaptacja – nowoczesność. Postawa ewangelicznego miłosierdzia, stanowiąca fundament jego powołania do społecznej aktywności na rzecz nowej ekonomii, odznaczała się radykalizmem, który pozwalał Lebretowi na utożsamianie się z ubogimi; poszukując przyczyn ludzkiej biedy, nigdy nie paktował z niesprawiedliwością.

UN PROGETTO DI ECONOMIA UMANISTICA.
CIRCA LA VITA DI LEBRET LOUIS JOSEPH, O.P.
(1897-1966)

Riassunto

L'articolo è una versione ritoccata del lemma preparato per l'*Encyklopedia Katolicka* pubblicata dall'Università Cattolica di Lublino: „LEBRET Louis Joseph”. Questo domenicano, esimio rappresentante dell'élite intellettuale francese del XX secolo, nacque il 26 giugno 1897 in Bretagna, e morì il 20 luglio 1966, a Parigi. Egli è comunemente noto come pastore d'anime di marinari e di pescatori, nonché come rappresentante di una corrente riformista della dottrina sociale cattolica iniziata dalla Scuola della Riforma Sociale di Federico Le Play e dalla Scuola di Scienze Sociali del sacerdote Enrico de Tourvill. Egli fu, altresì, un grande cultore dell'economia umanistica, iniziatore e principale fondatore del centro «Économie et Humanisme» che promuove riforme sociali basate su ricerche e sforzi formativi atti ad un „progresso generale dell'umanità”

Lebret si distinse per una profonda fede cristiana, grazie alla quale, secondo lo spirito dell'umanesimo trascendentale, realizzò la sua missione sociale. Desiderava che nella Chiesa regnasse quella libertà indispensabile che elimina ogni apparente verità, specie per quanto riguarda tensioni sociali, tipo: tradizione – adattamento – modernità.

La sua misericordia evangelica, che era fondamento della sua attività sociale a favore della nuova economia, era radicale e, così, permetteva a Lebret di identificarsi con i poveri. Indagando sulle cause della povertà dell'uomo, non venne mai a patti con l'ingiustizia. Fu stimato da papi, specialmente Giovanni XXIII e Paolo VI, i quali nelle loro encicliche si appellarono alle sue idee sociali.

Traduzione di Bazyli R. Degórski *OSPPE*